

Fimmtudaginn 13. nóvember 1997.

Nr. 449/1996.

Steinbock-þjónustan ehf.

(Hróbjartur Jónatansson hrl.)

gegn

Bergey ehf.

(Steingrímur Þormóðsson hdl.)

og gagnsök

Nauðungarsala. Skaðabætur. Greiðsla. Málshöfðunarfrestur. Frávísun máls frá héraðsdómi.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson og Gunnlaugur Claessen og Sigurður Líndal, settur hæstaréttardómari.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 13. desember 1996. Hann krefst þess aðallega, að málinu verði vísað frá héraðsdómi, en til vara, að hann verði sýknaður af kröfum gagnáfrýjanda. Í báðum tilvikum krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar fyrir sitt leyti með stefnu 30. apríl 1997. Hann krefst þess, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða sér 1.197.616,61 krónu með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 13. desember 1995 til greiðsludags auk málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

I.

Málið á rætur að rekja til þess, að gagnáfrýjandi keypti hjá aðaláfrýjanda notaðan vörulyftara, sem samkvæmt reikningi 3. júlí 1992 skyldi kosta 940.224 krónur að meðtöldum tilteknum búnaði, sendingarkostnaði og virðisaukaskatti. Gagnáfrýjandi greiddi aðaláfrýjanda 19. júní og 3. júlí 1992 samtals 300.000 krónur, en ekki varð af frekari greiðslum kaupverðs af hendi hins fyrrnefnda á þeim tíma. Aðaláfrýjandi taldi gagnáfrýjanda hafa þannig vanefnt kaupsamning þeirra og gaf honum með bréfi 2. október 1992 kost á annaðhvort að greiða eftirstöðvar kaupverðsins með peningum og skuldaþréfi eða skila lyftaranum, en innborgunum yrði þá varið til greiðslu leigu fyrir hann. Samkvæmt gögnum málsins svaraði gagnáfrýjandi

hvorki þessu bréfi né innheimtubréfi aðaláfrýjanda 10. nóvember 1992. Fór svo, að aðaláfrýjandi höfðaði mál á hendur gagnáfrýjanda með stefnu 7. desember 1992 til greiðslu eftirstöðva kaupverðsins. Málið var þingfest 14. janúar 1993, en því var frestað fyrir dómi fram til 25. febrúar sama árs, þegar það var tekið til dóms. Í kjölfarið var stefna í málinu árituð um aðfararhæfi dómkrafna aðaláfrýjanda.

Með bréfi 11. mars 1993 til sýslumannsins á Sauðárkróki leitaði aðaláfrýjandi eftir fjárnámi hjá gagnáfrýjanda til fullnustu kröfum samkvæmt árituðu stefnunni. Sýslumaður tók fyrir beiðni um fjárnámið 19. apríl 1993. Var gagnáfrýjandi þar viðstaddur og því haldið fram, að krafa aðaláfrýjanda væri ekki rétt, en þess jafnframt getið, að óskað hefði verið eftir endurupptöku málsins fyrir héraðsdómi. Að kröfu aðaláfrýjanda var gert fjárnám í fyrrnefndum vörulyftara til tryggingar kröfum hans. Aðaláfrýjandi krafðist síðan nauðungarsölu á lyftaranum með bréfi 3. maí 1993 til sýslumannsins á Sauðárkróki, sem veitti aðaláfrýjanda heimild 13. ágúst sama árs til að taka lyftarann í sínar vörslur og færa hann í tæka tíð á uppboðsstað, þar sem hann yrði seldur 3. september þetta ár. Ekki varð þó af nauðungarsölu í það sinn.

Samkvæmt beiðni gagnáfrýjanda var umrætt dómsmál endurupptekið fyrir héraðsdómi 27. maí 1993 eftir ákvæðum XXIII. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Gagnáfrýjandi tók þar til varna og krafðist sýknu á þeim grunni, að samið hefði verið um kaup á vörulyftaranum fyrir 300.000 krónur, sem hefðu verið greiddar að fullu. Þegar málið var tekið fyrir á dómþingi 16. september 1993, var meðal annars eftirfarandi fært í þingbók: „Aðilar óska nú eindregið eftir því, að málinu verði enn frestað, þar sem líkindi séu til, að þeir geti sæst. Málinu er frestað til miðvikudags 29. september nk., og er þá gert ráð fyrir aðalflutningi, ef sættir hafa ekki náðst. Aðilar taka fram, að þeir hugsí sér nú sættir á þeim grundvelli, að lyftarinn, sem deilt er um, verði sendur stefnanda og þá athugað, hvort aðilar geti sæst með því, að kaupin gangi til baka.“ Í bréfi til héraðsdóms 29. september 1993 var því lýst yfir af hálfu aðaláfrýjanda, að hann féllist á ósk gagnáfrýjanda um frestun málsins til 13. næsta mánaðar, „enda hafi Bergrey hf. afhent lyftara til Steinbock-þjónustunnar hf.“. Þessu til samræmis mun málinu hafa

verið frestað til umrædds dags, þegar það kom til aðalmeðferðar, en við það tækifæri gáfu ekki aðrir skýrslur fyrir dómi en tveir starfsmenn aðaláfrýjanda. Í dómi héraðsdóms, sem gekk í málinu 19. október 1993, var talið ósannað, að samið hefði verið um annað kaupverð lyftarans en greindi í reikningi aðaláfrýjanda. Var gagnáfrýjandi því dæmdur til að greiða aðaláfrýjanda 640.000 krónur með dráttarvöxtum frá 3. ágúst 1992 til greiðsludags auk 120.000 króna í málskostnað, en svo virðist sem höfuðstóll dómkröfunnar hafi verið fenginn með því í meginatriðum að draga innborganir gagnáfrýjanda frá fjárhæð reiknings aðaláfrýjanda.

Samkvæmt gögnum málsins sendi gagnáfrýjandi vörulyftarann 26. september 1993 með vöruflutningabifreið til aðaláfrýjanda. Gagnáfrýjandi ritaði aðaláfrýjanda bréf 26. október 1993, þar sem sagði meðal annars, að hinn fyrrnefndi ítrekaði riftun á kaupum um lyftarann svo og, að hann hefði verið sendur aðaláfrýjanda og væri tilbúinn til afhendingar í afgreiðslu Vöruflutningamiðstöðvarinnar hf. Aðaláfrýjandi leysti til sín lyftarann með greiðslu flutningskostnaðar, en af gögnum málsins virðist helst mega ráða, að aðaláfrýjandi hafi fengið hann afhentan 10. desember 1993.

Með bréfi 2. nóvember 1993 framsendi sýslumaðurinn á Sauðárkróki sýslumanninum í Reykjavík fyrrnefnda beiðni aðaláfrýjanda um nauðungarsölu á vörulyftaranum. Segir í bréfinu, að þetta sé gert að ósk aðaláfrýjanda, enda sé lyftarinn í umdæmi viðtakanda þess. Lyftarinn var síðan seldur nauðungarsölu við uppboð sýslumannsins í Reykjavík 11. desember 1993. Samkvæmt bókun í gerðabók frá uppboðinu var aðaláfrýjandi þar gerðarbeiðandi og gagnáfrýjandi gerðarþoli. Óumdeilt er, að kaupandi á uppboðinu hafi í raun verið aðaláfrýjandi, sem greiddi 175.000 krónur fyrir lyftarann, en af þeirri fjárhæð fékk hann greiddar frá sýslumanni 126.059 krónur við úthlutun söluverðsins 29. desember 1993.

Af gögnum málsins verður ekki ráðið, að aðaláfrýjandi hafi eftir þetta aðhafst neitt frekar vegna kröfu samkvæmt dóminum 19. október 1993, fyrr en hann beindi bréflegri áskorun til gagnáfrýjanda 26. október 1994 um að greiða eftirstöðvar kröfunnar, sem voru sagðar nema 946.945,45 krónum. Gagnáfrýjandi mótmælti því með bréfi 2. nóvember sama árs, að hann stæði í skuld við aðaláfrýjanda. Voru mótmælin einkum reist á því, að samkomulag hefði orð-

ið um, að lyftaranum yrði skilað aðaláfrýjanda og málið þar með úr sögunni. Í svarbréfi aðaláfrýjanda 2. nóvember 1994 var því haldið fram, að gagnáfrýjandi hefði á sínum tíma lofað að koma lyftaranum til Reykjavíkur, þar sem hann yrði metinn til verðs af mönnum, sem aðilar ættu hvor um sig að tilnefna. Þetta hafi ekki gengið eftir, en lyftarinn hafi borist til Reykjavíkur án vitundar aðaláfrýjanda. Lyftarinn hafi að auki verið skemmdur og aðaláfrýjandi því ekki haft áhuga á að taka hann til sín sem greiðslu.

Eftir framangreind bréfaskipti fékk aðaláfrýjandi gert fjárnám í skipi í eigu gagnáfrýjanda 10. febrúar 1995 fyrir fjárhæð, sem hann kvað vera eftirstöðvar kröfu sinnar. Með bréfi 27. apríl sama árs krafðist aðaláfrýjandi nauðungarsölu á skipinu. Gagnáfrýjandi mótmælti nauðungarsölunni í bréfi til sýslumannsins á Sauðárkróki 14. september 1995, þar sem hann bar því einkum við, að hann hygðist krefjast mats á lyftaranum og niðurfærslu á kröfu aðaláfrýjanda samkvæmt 57. gr. laga nr. 90/1991 um nauðungarsölu. Til þeirra aðgerða virðist aldrei hafa komið. Gagnáfrýjandi mótmælti að nýju nauðungarsölunni með bréfi 11. desember 1995, þar sem því var að auki haldið fram, að kaupsamningi aðila hefði verið rift, og gæti aðaláfrýjandi því ekki krafist greiðslu úr hendi gagnáfrýjanda á grundvelli samningsins. Í málinu liggja ekki fyrir gögn um meðferð þessara mótmæla gagnáfrýjanda. Hann greiddi hins vegar aðaláfrýjanda 13. desember 1995 1.197.616,61 krónu til lúkningar á kröfunni, sem leitað var fullnustu á með beiðninni um nauðungarsölu. Greitt var með fyrirvara vegna riftunar kaupa aðilanna, sem hefðu farið fram með afhendingu vörulyftarans í september 1993, en með bréfi 15. desember 1995 skoraði gagnáfrýjandi á aðaláfrýjanda að endurgreiða sér umrædda fjárhæð með vísan til þessara röksemda. Aðaláfrýjandi varð ekki við því, og höfðaði gagnáfrýjandi málið af þeim sökum.

II.

Aðaláfrýjandi reisir kröfu sína um frávísun málsins frá héraðsdómi á því, að það hafi verið höfðað löngu eftir lok þess frests, sem settur sé í 88. gr. laga nr. 90/1991 til málshöfðunar um skaðabætur vegna nauðungarsölu.

Í XV. kafla laga nr. 90/1991 eru að þrennu leyti sérreglur um bótaskyldu vegna nauðungarsölu. Er þar nánar tiltekið lögð ábyrgð

án sakar á gerðarbeiðanda á því, að fullnægt sé lagaskilyrðum fyrir nauðungarsölu, sbr. 1. mgr. 86. gr. laganna, ábyrgð eftir almennu skaðabótareglunni á hinn sama vegna mistaka við framkvæmd nauðungarsölu, sem geti leitt til ógildingar hennar, sbr. 2. mgr. sömu greinar, og ábyrgð á ríkið, ef starfsmaður þess sýnir af sér gáleysi við framkvæmd nauðungarsölu, sem gerðarbeiðandi reynist bótaskyldur út af, sbr. 1. mgr. 87. gr. laganna. Ef höfða á mál til heimtu skaðabóta á einhverjum þeim grunni, sem hér um ræðir, verður það að gerast innan þess þriggja mánaða frests, sem er settur í 88. gr. laga nr. 90/1991. Sá frestur gildir hins vegar ekki til að höfða einkamál vegna nauðungarsölu á öðrum grunni, svo sem mál á hendur gerðarbeiðanda til heimtu skaðabóta samkvæmt sakarreglunni vegna framferðis hans sjálfs eða endurheimtu ofgreidds fjár, sbr. 3. mgr. 80. gr. laga nr. 90/1991. Í þessu ljósi verður að taka afstöðu til kröfu aðaláfrýjanda um frávísun málsins með tilliti til einstakra málsástæðna, sem gagnáfrýjandi reisir kröfu sína á.

III.

Samkvæmt málflutningi gagnáfrýjanda fyrir Hæstarétti er krafa hans aðallega studd við þau rök, að viðskipti aðila hafi endanlega verið gerð upp með því, að 26. september 1993 hafi hann endursent aðaláfrýjanda vörulyftarann, sem um ræðir í málinu. Hafi kaup á lyftaranum þar með átt að ganga til baka og aðaláfrýjandi jafnframt að halda greiðslum gagnáfrýjanda inn á kaupverðið. Gagnstætt þessu hafi aðaláfrýjandi nýtt sér fyrrnefndan dóm frá 19. október 1993 til þess ranglega að krefjast fullnustu hjá gagnáfrýjanda á því, sem hafi verið ógreitt af kaupverði lyftarans. Gagnáfrýjandi hafi orðið að greiða dómkröfuna 13. desember 1995 til að koma eign sinni undan nauðungarsölu, en leiti nú endurheimtu greiðslunnar í skjóli fyrirvara, sem var gerður, þegar hún var innt af hendi.

Að því leyti, sem krafa gagnáfrýjanda er reist á þessum málsástæðum, sækir hún ekki stoð í fyrrnefndar bótareglur í 1. mgr. og 2. mgr. 86. gr. og 1. mgr. 87. gr. laga nr. 90/1991. Er því krafan að þessu leyti óháð málshöfðunarfresti samkvæmt 88. gr. sömu laga.

Í fyrrnefndu bréfi gagnáfrýjanda til sýslumannsins á Sauðárkróki 11. desember 1995, þar sem mótmælum var hreyft gegn kröfu aðaláfrýjanda um nauðungarsölu, var gerð nokkur grein fyrir atvikum málsins. Í því sambandi sagði meðal annars eftirfarandi um rás at-

burða í samskiptum aðila í september og október 1993: „Áður en dómurinn gekk, hafði orðið samkomulag með uppboðsbeiðanda og uppboðs(pola), að uppboðsbeiðandi tæki við lyftaranum, sem yrði síðan metinn, og að því búnu yrði um það samið, hvernig reiknings-skil yrðu vegna kaupanna.“ Af þessum ummælum er ljóst, að gagn-áfrýjandi áleit ekki sjálfur á fyrri stigum, að endanlegt uppgjör hefði fengist í viðskiptum aðila með því einu, að hann endursendi aðal-áfrýjanda vörulyftarann umdeilda, svo sem gagnáfrýjandi heldur nú fram samkvæmt áðursögðu. Þegar af þessum sökum eru málsástæð-ur gagnáfrýjanda á þessum grunni haldlausar. Eru þannig ekki efni til að taka til greina kröfu hans með stoð í þeim.

IV.

Fyrir Hæstarétti reisir gagnáfrýjandi kröfu sína til vara á þeirri málsástæðu, að sér hafi ekki verið tilkynnt um fyrirhugaða nauð-ungarsölu vörulyftarans í desember 1993, og eigi aðaláfrýjandi sök á því. Gagnáfrýjandi kveður sér jafnframt hafa verið ókunnugt um beiðni um nauðungarsöluna, sem aðaláfrýjandi hafi hlutast til um, að send yrði á milli umdæma, og um heimild, sem hinn síðarnefndi hafi samkvæmt áðursögðu aflað sér til að taka við vörslum lyftar-ans.

Samkvæmt 1. mgr. 16. gr. og 2. mgr. 66. gr. laga nr. 90/1991 var það hlutverk sýslumanns, sem fékk í hendur beiðni aðaláfrýjanda um nauðungarsölu, að tryggja með viðhlítandi hætti, að gagnáfrýjandi gæti fengið um hana vitneskju. Gagnáfrýjandi hefur ekki sýnt fram á, að aðaláfrýjandi hafi sjálfur hafst eitthvað það að, sem fellt gæti á hann bótaskyldu samkvæmt almennu skaðabótareglunni vegna hugsanlegra mistaka í þessum efnum. Krafa gagnáfrýjanda á hendur aðaláfrýjanda um skaðabætur af þessu tilefni verður því ekki reist á öðrum grunni en þeim, sem um ræðir í 2. mgr. 86. gr. laga nr. 90/1991. Gagnáfrýjanda varð sannanlega kunnugt um nauðungarsölu á vöru-lyftaranum ekki síðar en 1. nóvember 1994, þegar fyrirsvarsmanni hans var birt áðurnefnd greiðsluáskorun aðaláfrýjanda frá 26. október sama árs. Tók því að líða á fyrrnefnda deginum þriggja mánaða frest-ur samkvæmt 88. gr. laga nr. 90/1991 til að höfða skaðabótamál vegna nauðungarsölu lyftarans. Var sá frestur liðinn við birtingu héraðs-dómsstefnu í þessu máli 13. febrúar 1996. Verður af þessum sökum að

fallast á kröfu aðaláfrýjanda um, að málinu verði vísað frá héraðsdómi.

Rétt þykir, að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Máli þessu er vísað frá héraðsdómi.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.
